

STRUKTURA SOCIJALNOG STATUSA MUŠKE OMLADINE U SFRJ

ANKICA HOŠEK

Fakultet za fizičku kulturu u Zagrebu

Na uzorku od 837 muških ispitanika, starih 19 do 27 godina, na temelju podataka o 34 statusna obilježja, faktorskom analizom pod komponentnim modelom analizirana je struktura socijalnog statusa. Osam izoliranih dimenzija identificirano je kao: ekonomski status porodice, rezidencijalni status porodice, društveno-politički status roditelja, profesionalno-edukativni status oca, profesionalno-edukativni status majke, društveni status roditelja, edukativni status subjekta i neformalno obrazovanje roditelja. Iako u pojedinostima slična rezultatima starijih istraživanja, dobijena struktura i odnos između latentnih dimenzija pokazuju određene karakteristike tipične za savremeni trenutak u SFRJ.

1. Problem

Osobni položaj i/ili položaj primarne socijalne sredine u subsistemima socijalizacijskih i institucionalnih društvenih uloga i u subsistemu njihovih ekonomskih efekata, prema modelu Saksida i suradnika (1972, 1974), predstavlja generalno obilježje socijalnog statusa. Promatran pod vidom ovog teoretskog koncepta socijalni status je stabilan i nezaobilazan potprostor antropološkog statusa svakog pojedinca koji živi u bilo kojoj suvremenoj, pravno i institucionalno reguliranoj društvenoj zajednici. Stupanj uređenosti hijerarhijske mreže društvenih uloga, te stupanj interne propusnosti i međusobne povezanosti društvenih kanala unutar te mreže, generatori su razlika u strukturi socijalnog statusa u različitim društvenim sistemima ili u određenom društvenom sistemu posmatranom u različitim vremenskim točkama. Iz ovoga slijedi da je struktura socijalnog statusa fenomen koji može biti, i u pravilu jest, veoma podložan promjenama. Intenzitet tih promjena trebao bi biti obrnuto proporcionalan propusnosti kanala unutar hijerarhijske mreže društvenih uloga.

Iako je testiranje hipoteze o razlikama u latentnoj strukturi socijalnog statusa registriranom u dvije vremenske točke u SFRJ učinjeno samo jednom (Hošek, 1987), a testiranje razlika u različitim društvenim sistemima, vjerojatno zbog metodoloških problema komparabilnosti statusnih varijabli, nije učinjeno nikada, dinamičke društvene, političke i ekonomske promjene u suvremenom društvu nalažu provjeru i eventualnu korekciju osnovnog koncepta socijalnog statusa, ma koliko da mu se pripisuje značenje fundamentalne sociologijske zakonitosti. Ovo tim više ukoliko je predmet posmatranja struktura socijalnog statusa mladih, u pravilu osoba koje, kao nosioci pasivnog ili pripisanog socijalnog statusa, još nemaju stabilan položaj u institucionalnom ili sankcijskom subsistemu. Demokratizacija društvenih odnosa i reforma obrazovnog sistema u SFRJ utjecali su na manje ili više regulirano otvaranje kanala u hijerarhijskoj mreži društvenih uloga. Pod ovim se podrazumijeva rasprostranjenost političkih i samoupravnih uloga koje su Ustavom SFRJ iz 1974, mobilizirale znatan dio radno aktivnog stanovništva, sve u cilju demokratizacije odlučivanja u svim sferama privrednog, društvenog i političkog života. Naravno, veoma je diskutabilna vertikalna propustljivost ovih kanala,¹ osobito u zoni ekstremnih pozicija na ljestvicama političke i ekspertne moći,² ali je njihov broj u svakom slučaju znatno povećan i u samoupravnom i u političkom sistemu društvenog organiziranja. Istovremeno, reforma usmjerenog obrazovanja, ma kako u pojedinim dijelovima zemlje bila koncipirana i izvedena, rezultirala je u stvaranju ogromnog broja novih centara srednjeg usmjerenog obrazovanja i fakulteta. Teritorijalna bliskost, kao i kriteriji ulaska, opstanka i završetka obrazovanja, koji su ovoj masi i u postojećim materijalnim i kadrovskim (pa i lokalno-političkim) uvjetima morali biti ublaženi (točnije narušeni) učinili su formalno obrazovanje pristupačnijim.³ Kao posljedica ovoga može se očekivati veća socijalna mobilnost mladih i drugačija struktura njihova socijalnog statusa u odnosu na onu koja je utvrđena deset i više godina ranije. Naravno, od stupanja institucionalne, grupne i individualne regulacije procesa socijalizacije i socijalne mobilnosti zavisit će i identifikabilnost i regularnost latentne strukture i nje-na sukladnost sa temeljnim modelom socijalnog statusa. Istovremeno, ekonomska nestabilnost koja je momentalno prisutna u jugoslavenskom društvu i njen indirektni, povratni, utjecaj na strukturu institucionalnog subsistema, mogla je, zbog očigledne intergeneracijske mobilnosti u socijalizacijskom subsistemu, izazvati atipičan odnos unutar globalne mreže društvenih uloga, i s tim u vezi, drugačiju strukturu pasivnog socijalnog statusa mladih. Stoga je predmet ovog istraživanja socijalni status mladih osoba, registriran u aktualnom društveno-političkom i ekonomskom trenutku SFRJ, a cilj je utvrđi-

¹ Vidi na primjer D. Sekulić, 1986; M. Bogdanović, 1986.

² Ovo bi vjerojatno trebalo dovesti u pitanje i ispravnost upotrebe termina »demokratizacija«, no u kontekstu ovog rada ona doslovno podrazumijeva širinu prostora kojeg obuhvaća formalni sistem političkog i samoupravnog odlučivanja i, s tim u vezi, teoretsku mogućnost društvene promocije onih koji u tom sistemu mogu participirati.

³ Na žalost, indikatori socijalnog statusa su u pravilu povezani s registracijom stupnja formalnog obrazovanja, tako da ni ovom prilikom nije bilo moguće utvrditi kvalitet i stupanj stvarnog obrazovanja, kao ni položaj pojedinih obrazovnih institucija u distribuciji kvaliteta nastave i distribuciji sredstava koja društvo izdvaja za usmjereno obrazovanje.

vanje dimenzionalnosti i strukture socijalnog statusa mladih i primarnih socijalnih sredina kojima pripadaju i čiji status im se obično pripisuje.

2. Metode

Populacija iz koje je izvučen uzorak od 837 ispitanika definirana je kao populacija muškaraca, starih 19 do 27 godina, pismenih, bez značajnijih psihosomatskih aberacija, koji potiču iz ma kog areala sa područja SFRJ i koji su obavezno državljani SFRJ. Reprezentativnost za populaciju mladih Jugoslavena ograničena je dakle samo obzirom na spol, pismenost i elementarno poznavanje srpsko-hrvatskog jezika.

Socijalni status je registriran pomoću sistema DS-2-VS (Džamonja i Hošek, 1986) koji predstavlja modificiranu i aktualiziranu verziju sistema DS-2, Saksida i suradnika od 1972. Ovaj sistem sadrži 34 ordinalizirane varijable pomoću kojih je registriran položaj subjekta i njegovih roditelja u socijalizacijskom, institucionalnom i sankcijskom subsistemu modela socijalnog statusa. Zbog svog nekvantitativnog karaktera 35. varijabla, definirana kao narodnost subjekta, isključena je iz ove analize zbog metodoloških razloga.

Sistem DS-2-VS sadrži ove socijalizacijske varijable: (1) Obrazovanje subjekta (OBRAZS)⁴, (2) Obrazovanje oca (OBRAZO), (3) Obrazovanje majke (OBRAZM), (4) Subjektovo poznavanje stranih jezika (STRJEZS), (5) Očevo poznavanje stranih jezika (STRJEZO), (6) Majčino poznavanje stranih jezika (STRJEZM), (7) Karakteristike mjesta u kome je subjekt proveo djetinjstvo do 15. godine (MJ15S), (8) Karakteristike mjesta u kome je otac proveo djetinjstvo do 15. godine (MJ15O), (9) Karakteristike mjesta u kome je majka provela djetinjstvo do 15. godine (MJ15M), (13) Školski uspjeh subjekta u posljednjoj godini školovanja (USPJEH), (15) Kvalifikacija koja je ocu priznata na sadašnjem (posljednjem) radnom mjestu (KVALO), (16) Kvalifikacija koja je majci priznata na sadašnjem (posljednjem) radnom mjestu (KVALM), (32) Da li subjekt ima svoju sobu (SOBAS), (33) Broj knjiga u porodici (KNJIGE) i (34) Broj djece u porodici (DJECA).

U okviru institucionalnog subsistema DS-2-VS sadrži ove varijable: (14) Funkcija subjekta u Savezu socijalističke omladine (SSOS), (17) Položaj oca na radnom mjestu (POLRADO), (18) Položaj majke na radnom mjestu (POLRADM), (19) Funkcija oca u organima radničkog samoupravljanja (SAMO-UPO), (20) Funkcija majke u organima radničkog samoupravljanja (SAMO-UPM), (21) Funkcija oca u društveno-političkim zajednicama (DPZO), (22) Funkcija majke u društveno-političkim zajednicama (DPZM), (23) Funkcija oca u Sindikalnoj organizaciji (SINDO), (24) Funkcija majke u Sindikalnoj organizaciji (SINDM), (25) Funkcija oca u sportskim organizacijama (SPORTO), (26) Funkcija majke u sportskim organizacijama (SPORTM).

U okviru sankcijskog subsistema DS-2-VS sadrži: (10) Karakteristike mjesta u kome subjekt sada živi (MJSADAS), (11) Karakteristike mjesta u kome otac sada živi (MJSADAO), (12) Karakteristike mjesta u kome majka sada živi (MJSADAM), (27) Da li porodica posjeduje televizor u boji (TVB), (28)

⁴ Redni broj varijabli i šifra navedeni su na način kao što su prezentirane u tabelama.

Da li porodica posjeduje automobil (AUTO), (29) Da li porodica posjeduje vikendicu (VIKEND), (30) Kvadratura stana po članu domaćinstva (KVA-STAN) i (31) Mjesečni prihod domaćinstva (PRIHOD).

U odnosu na inicijalni sistem DS-2 koji sadrži 61 varijablu DS-2-VS je aktualiziran i modificiran tako što je više nego udvostručen broj socijalizacijskih varijabli (uključeno je poznavanje stranih jezika, školski uspjeh, broj knjiga, te drugi objektivni uvjeti koji su indirektno mogli utjecati na efikasnost procesa socijalizacije); osjetno je, međutim, smanjen broj varijabli institucionalnog i sankcijskog sustava. Ova redukcija je učinjena na račun svih onih institucionaliziranih društvenih uloga, koje su u prethodnim analizama imale izuzetno slab varijabilitet i pokazivale zakrivljenost distribucije u zonama ekstremnih vrijednosti (funkcije u SSRN, funkcije u društvenim organizacijama i sl., te posjedovanje umjetničkih slika veće vrijednosti, posjedovanje radio aparata, hladnjaka, plinskog ili električnog štednjaka i sl.). Ordinalne kategorije varijabli DS-2-VS također su modificirane u cilju njihove optimalne osjetljivosti na očekivanu zastupljenost u jugoslavenskoj populaciji.

Struktura socijalnog statusa utvrđena je pod komponentnim modelom na prethodno normaliziranim statusnim varijablama. Glavne komponente, čiji je broj utvrđen na Guttman-Kaiserovom kriteriju, transformirane su u parsimonijsku soluciju sukladno orthoblique kriteriju.

3. Rezultati

U tabeli 1 navedene su apsolutne i relativne frekvencije i normalizirane vrijednosti varijabli socijalnog statusa. Gotovo sve varijable, izuzev obrazovanja i školskog uspjeha subjekta u posljednjoj godini školovanja, imaju modalnu vrijednost statusnih karakteristika ispod prosječne skale vrijednosti. Ovo navodi na zaključak o relativno niskom socijalnom statusu mladih u SFRJ, a osobito onom aspektu statusa koji im se pripisuje na osnovu statusnih obilježja roditelja. Uočljiv je, na primjer, relativno nizak položaj roditelja u socijalizacijskom sustavu. Dominantne vrijednosti obrazovanja očeva su na četiri razreda osnovne škole (25%), završenoj osmogodišnjoj školi (21%) i školi za kvalificirane radnike ili sličnoj trogodišnjoj srednjoj školi (14,6%). Obrazovanje majke pri tom, čak u 60,7% slučajeva završava na kategoriji »nezavršena osmogodišnja škola«. Kako su obrazovne varijable praktički jedine, naravno uz one rezidencijalne, koje u ovom uzorku ispitanika mogu objektivno ukazati na intergeneracijsku mobilnost, vrijedan je pažnje podatak da se 64% subjekata nalazi u kategorijama koje su odgovorne za završena tri, odnosno četiri razreda srednjeg usmjerenog obrazovanja (32%, odnosno 32%). Vjerojatno s tim u vezi 42% subjekata, 76% očeva i 85% majki ne zna niti jedan strani jezik. Sve ovo, vjerojatno, nije nezavisno od činjenice da je 69% subjekata i po 82% očeva i majki provelo djetinjstvo do 15. godine u mjestu koje ima sve karakteristike sela. Međutim, u generaciji roditelja vidljivija je teritorijalna mobilnost nego u generaciji njihove djece. Sada u selu živi oko 58% subjekata, te 63% roditelja. Smanjenje od

6%, odnosno 19% potvrđuje pretpostavku o usporavanju migracijskog trenda zaključno sa sadašnjom generacijom ljudi srednje dobi.

Tabela 1. NORMALIZACIJA VARIJABLI SOCIJALNOG STATUSA

1.1. NORMALIZACIJA VARIJABLE: OBRAZOVANJE SUBJEKTA (OBRAZS)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	2	.00	—3.23
2	6	.01	—2.67
3	9	.01	—2.31
4	137	.16	—1.35
5	39	.05	— .87
6	268	.32	— .30
7	267	.32	.59
8	55	.07	1.37
9	16	.02	1.69
10	35	.04	2.09
11	3	.00	3.09

1.2. NORMALIZACIJA VARIJABLE: OBRAZOVANJE OCA (OBRAZO)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	72	.09	—1.82
2	207	.25	— .86
3	78	.09	— .34
4	177	.21	.07
5	17	.02	.39
6	122	.15	.64
7	75	.09	1.07
8	29	.03	1.40
9	43	.05	1.76
10	15	.02	2.39
11	2	.00	3.18

1.3. NORMALIZACIJA VARIJABLE: OBRAZOVANJE MAJKE (OBRAZM)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	160	.19	—1.43
2	236	.28	— .49
3	112	.13	.09
4	190	.23	.61
5	15	.02	1.06
6	23	.03	1.17
7	53	.06	1.43
8	21	.03	1.81
9	17	.02	2.15
10	7	.01	2.59
11	3	.00	3.12

1.4. NORMALIZACIJA VARIJABLE: POZNAVANJE STRANIH JEZIKA — SUBJEKT (STRJEZS)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	351	.42	—1.02
2	343	.41	.33
3	28	.03	1.18
4	94	.11	1.63
5	21	.03	2.65

1.5. NORMALIZACIJA VARIJABLE: POZNAVANJE STRANIH JEZIKA — OTAC (STRJEZO)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	640	.76	— .53
2	120	.14	1.29
3	13	.02	1.86
4	54	.06	2.32
5	10	.01	3.48

1.6. NORMALIZACIJA VARIJABLE: POZNAVANJE STRANIH JEZIKA — MAJKA (STRJEZM)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	710	.85	— .41
2	76	.09	1.85
3	13	.02	2.43
4	28	.03	2.88
5	10	.01	3.84

1.7. NORMALIZACIJA VARIJABLE: MJESTO U KOJEM JE SUBJEKT PROVEO DJETINJSTVO DO 15. GODINE (MJ15S)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	422	.50	— .88
2	121	.14	.17
3	175	.21	.77
4	67	.08	1.49
5	52	.06	2.21

1.8. NORMALIZACIJA VARIJABLE: MJESTO U KOJEM JE OTAC PROVEO DJETINJSTVO DO 15. GODINE (MJ15O)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	594	.71	— .60
2	97	.12	.89
3	103	.12	1.54
4	27	.03	2.35
5	16	.02	3.07

1.9. NORMALIZACIJA VARIJABLE: MJESTO U KOJEM JE MAJKA PROVELA DJETINJSTVO DO 15. GODINE (MJ15M)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	615	.73	— .57
2	94	.11	1.01
3	84	.10	1.64
4	28	.03	2.38
5	16	.02	3.13

1.10. NORMALIZACIJA VARIJABLE: MJESTO U KOJEM SUBJEKT SADA ŽIVI (MJSADAS)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	379	.45	— .96
2	108	.13	.00
3	208	.25	.60
4	66	.08	1.31
5	76	.09	1.99

1.11. NORMALIZACIJA VARIJABLE: MJESTO U KOJEM OTAC SADA ŽIVI (MJSADAO)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	428	.51	— .87
2	103	.12	.16
3	183	.22	.74
4	66	.08	1.46
5	57	.07	2.18

1.12. NORMALIZACIJA VARIJABLE: MJESTO U KOJEM MAJKA SADA ŽIVI (MJSADAM)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	427	.51	— .87
2	106	.13	.16
3	180	.22	.74
4	65	.08	1.45
5	59	.07	2.16

1.13. NORMALIZACIJA VARIJABLE: ŠKOLSKI USPJEH SUBJEKTA (USPJEH)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	30	.04	—2.37
2	128	.15	—1.37
3	487	.58	— .06
4	162	.19	1.26
5	30	.04	2.37

1.14. NORMALIZACIJA VARIJABLE: FUNKCIJA SUBJEKTA U SSO (SSOS)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	194	.23	—1.42
2	454	.54	— .01
3	44	.05	.98
4	138	.16	1.55
5	6	.01	3.03
6	1	.00	3.79

1.15. NORMALIZACIJA VARIJABLE: KVALIFIKACIJA OCA (KVALO)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	89	.11	—1.73
2	143	.17	— .93
3	90	.11	— .47
4	102	.12	— .15
5	14	.02	.03
6	194	.23	.37
7	109	.13	.97
8	43	.05	1.43
9	53	.06	1.97

1.16. NORMALIZACIJA VARIJABLE: KVALIFIKACIJA MAJKE (KVALM)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	100	.12	—1.81
2	506	.60	— .25
3	59	.07	.77
4	42	.05	1.01
5	9	.01	1.15
6	60	.07	1.38

7	9	.01	1.68
8	31	.04	1.92
9	21	.03	2.53

1.17. NORMALIZACIJA VARIJABLE: POLOŽAJ OCA NA RADNOM MJESTU (POLRADO)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	213	.25	—1.29
2	203	.24	— .38
3	220	.26	.33
4	63	.08	.89
5	53	.06	1.20
6	25	.03	1.48
7	26	.03	1.73
8	34	.04	2.24

1.18. NORMALIZACIJA VARIJABLE: POLOŽAJ MAJKE NA RADNOM MJESTU (POLRADM)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	587	.70	— .61
2	108	.13	.86
3	64	.08	1.39
4	10	.01	1.71
5	33	.04	1.95
6	13	.02	2.33
7	12	.01	2.66
8	10	.01	3.24

1.19. NORMALIZACIJA VARIJABLE: FUNKCIJA OCA U ORGANIMA RADNIČKOG SAMOUPRAVLJANJA (SAMOUPO)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	259	.31	—1.21
2	367	.44	.05
3	11	.01	.77
4	48	.06	.90
5	126	.15	1.41
6	26	.03	2.47

1.20. NORMALIZACIJA VARIJABLE: FUNKCIJA MAJKE U ORGANIMA RADNIČKOG SAMOUPRAVLJANJA (SAMOUPM)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	620	.74	— .56
2	154	.18	1.25
3	6	.01	1.94
4	15	.02	2.08
5	35	.04	2.54
6	7	.01	3.58

1.21. NORMALIZACIJA VARIJABLE: FUNKCIJA OCA U DRUŠTVENO-POLITIČKIM ZAJEDNICAMA (DPZO)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	298	.36	—1.13
2	401	.48	.25
3	110	.13	1.49
4	21	.03	2.38
5	3	.00	2.90
6	4	.00	3.31

1.22. NORMALIZACIJA VARIJABLE: FUNKCIJA MAJKE U DRUŠTVENO-POLITIČKIM ZAJEDNICAMA (DPZM)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	330	.39	—1.12
2	477	.57	.60
3	19	.02	2.57
4	8	.01	3.12
5	2	.00	3.68
6	1	.00	4.23

1.23. NORMALIZACIJA VARIJABLE: FUNKCIJA OCA U SINDIKALNOJ ORGANIZACIJI (SINDO)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	427	.51	— .87
2	213	.25	.36
3	156	.19	1.24
4	32	.04	2.23
5	6	.01	2.92
6	3	.00	3.49

1.24. NORMALIZACIJA VARIJABLE: FUNKCIJA MAJKE U SINDIKALNOJ ORGANIZACIJI (SINDM)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	301	.36	—1.16
2	457	.55	.40
3	69	.08	1.97
4	10	.01	3.08

1.25. NORMALIZACIJA VARIJABLE: FUNKCIJA OCA U SPORTSKIM ORGANIZACIJAMA (SPORTO)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	332	.40	—1.10
2	464	.55	.56
3	27	.03	2.34
4	9	.01	2.90
5	2	.00	3.30
7	3	.00	3.71

1.26. NORMALIZACIJA VARIJABLE: FUNKCIJA MAJKE U SPORTSKIM ORGANIZACIJAMA (SPORTM)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	355	.42	—1.12
2	474	.57	.77
3	6	.01	3.54
4	1	.00	4.10
6	1	.00	4.56

1.27. NORMALIZACIJA VARIJABLE: POSJEDOVANJE TELEVIZORA U BOJI (TVB)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	495	.59	— .83
2	342	.41	1.20

1.28. NORMALIZACIJA VARIJABLE: POSJEDOVANJE AUTOMOBILA (AUTO)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	479	.57	— .86
2	358	.43	1.16

1.29. NORMALIZACIJA VARIJABLE: POSJEDOVANJE VIKENDICE (VIKEND)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	772	.92	— .29
2	65	.08	3.45

1.30. NORMALIZACIJA VARIJABLE: KVADRATURA STANA PO ČLANU DOMAĆINSTVA (KVSTAN)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	256	.31	—1.19
2	157	.19	— .32
3	142	.17	.19
4	99	.12	.63
5	70	.08	1.01
6	30	.04	1.31
7	22	.03	1.51
8	61	.07	1.99

1.31. NORMALIZACIJA VARIJABLE: MJESEČNI PRIHOD DOMAĆINSTVA (PRIHOD)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	130	.16	—1.53
2	86	.10	— .89
3	77	.09	— .56
4	76	.09	— .30
5	83	.10	— .04
6	63	.08	.20
7	54	.06	.39
8	35	.04	.55
9	49	.06	.71
10	49	.06	.93
11	16	.02	1.09
12	20	.02	1.19
13	15	.02	1.30
14	26	.03	1.46
15	58	.07	1.93

1.32. NORMALIZACIJA VARIJABLE: DA LI SUBJEKT IMA SVOJU SOBU (SOBAS)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	124	.15	—1.84
2	229	.27	— .69
3	484	.58	.80

1.33. NORMALIZACIJA VARIJABLE: BROJ KNJIGA U PORODICI (KNJIGE)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	212	.25	—1.31
2	179	.21	— .42
3	134	.16	.12
4	130	.16	.59
5	69	.08	1.04
6	113	.14	1.68

1.34. NORMALIZACIJA VARIJABLE: BROJ DJECE U PORODICI (DJECA)

SCORE	F	FR	T-SCORE
1	67	.08	—1.95
2	334	.40	— .66
3	191	.23	.25
4	94	.11	.78
5	61	.07	1.17
6	90	.11	1.77

I sve institucionalne varijable pokazuju gomilanje rezultata u zoni statusno niskih vrijednosti. I očevi, a osobito majke, vjerojatno zbog niskog položaja u socijalizacijskom subsistemu, najčešće nisu, ili su samo pasivni članovi bez rukovodećih uloga i u radnoj organizaciji i u društvenim i društveno-političkim organizacijama. Generalno uzevši, pasivni socijalni status mladih u SFRJ obilježen je niskim položajem očeva i vrlo niskim položajem majki u distribuciji ekspertne i političke moći. Premda je za sada teško pretpostaviti trend profesionalnog i društveno-političkog razvoja mladih, kao nepovoljnu indikaciju treba shvatiti podatak da preko 23% omladinaca uopće nije član Saveza socijalističke omladine, a preko 54% su pasivni članovi koji ne obavljaju nikakvu funkciju.

Konzistentnost u ponašanju statusnih obilježja u smislu translacije modalnih vrijednosti prema zoni niskog statusa karakteristična je izgleda samo za socijalizacijski i institucionalni subsistem. Smanjena ekonomska stabilnost u cijeloj zemlji, te poduzete systemske mjere u cilju stabilizacije pro-uzrokovale su izgleda poremećaj u funkcioniranju klasičnih institucionalnih i individualnih regulatora i, s tim u vezi, poremećaj u odnosima sankcijskog sa socijalizacijskim i institucionalnim subsistemom. Jedino se na taj način može objasniti podatak da uz tako nizak prosječni edukativni i profesionalni status i izuzetno nizak mjesečni prihod domaćinstva (68% porodica ima ukupan prihod do 160.000 dinara), 41% porodica ima televizor u boji, 43% automobil, preko 51% ima više od 15 m² stambenog prostora po članu domaćinstva. Ovo posljednje unatoč tome što u gotovo 30% porodica ima četvero ili više djece (a čak je 11% onih koji imaju šestero i više djece). Ukoliko se zaista radi o kvalitativnim i kvantitativnim⁵ promjenama u strukturi i efikasnosti funkcioniranja statusnih regulatora, navedeni rezultati ukazuju na to da su sasvim moguće i promjene u strukturi generalnog socijalnog statusa.

U tabeli 2 navedene su interkorelacije varijabli socijalnog statusa. Osnovna karakteristika ovih rezultata je tek osrednja povezanost socijalizacijskih obilježja subjekta sa svim statusnim obilježjima roditelja. Za ove korelacije na relaciji subjekt—majka moglo bi se čak reći da su niske. U usporedbi sa rezultatima dobijenim na istim generacijama ranijih godina (Petrović i Hošek, 1974; Momirović i Hošek, 1975) ove su korelacije numerički znatno niže, pa hipoteza o većoj intergeneracijskoj mobilnosti, koja je uslijedila u zadnjih desetak godina i koja se, slučajno ili ne, poklapa sa početkom reforme obrazovnog sistema, sve više nalazi svoju potvrdu. S druge strane, statusna kongruencija između roditelja i dalje je tako jaka (na primjer, kore-

⁵ Broj zakonskih akata i drugih normativnih rješenja koji je emitiran u posljednjih nekoliko godina pouzdano govori o kvantitativnim promjenama u sistemu institucionalnih regulatora.

Tabela 2. KORELACIJE VARIJABLI SOCIJALNOG STATUSA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1. OBRAZS	1.00																
2. OBRAZO	.41	1.00															
3. OBRAZM	.30	.66	1.00														
4. STRJEZS	.40	.22	.18	1.00													
5. STRJEZO	.13	.34	.27	.31	1.00												
6. STRJEZM	.12	.33	.37	.30	.60	1.00											
7. MJ15S	.20	.39	.26	.14	.20	.25	1.00										
8. MJ15O	.04	.27	.26	.05	.19	.20	.57	1.00									
9. MJ15M	.05	.24	.26	.01	.18	.20	.52	.73	1.00								
10. MJSADAS	.23	.34	.27	.17	.18	.23	.82	.45	.43	1.00							
11. MJSADAO	.19	.36	.31	.13	.24	.26	.80	.51	.45	.84	1.00						
12. MJSADAM	.21	.37	.32	.14	.23	.28	.81	.50	.46	.85	.96	1.00					
13. USPJEH	.35	.17	.17	.21	.08	.10	.08	.01	-.00	.10	.09	.10	1.00				
14. SSOS	.19	.07	.03	.15	.01	.01	-.02	-.03	-.08	.03	.04	.02	.20	1.00			
15. KVALO	.30	.57	.39	.21	.25	.26	.30	.18	.17	.30	.32	.31	.19	.09	1.00		
16. KVALM	.22	.34	.40	.17	.19	.27	.24	.15	.14	.23	.27	.28	.09	.07	.45	1.00	
17. POLRADO	.31	.60	.41	.19	.29	.29	.33	.20	.22	.32	.36	.35	.20	.12	.72	.36	1.00
18. POLRADM	.20	.38	.51	.15	.23	.34	.33	.21	.21	.29	.32	.35	.06	.04	.33	.71	.42
19. SAMOUPO	.21	.45	.31	.15	.21	.22	.29	.20	.18	.27	.29	.28	.14	.17	.58	.25	.72
20. SAMOUPM	.17	.37	.47	.15	.23	.32	.34	.21	.20	.28	.33	.35	.08	.07	.30	.64	.39
21. DPZO	.17	.10	.02	.14	.05	.01	-.08	-.02	-.06	-.08	-.10	-.08	.11	.20	.18	.09	.16
22. DPZM	.16	.06	.06	.07	.10	.10	-.03	-.00	-.04	-.07	-.05	-.03	.10	.14	.07	.17	.08
23. SINDO	.10	.04	-.00	.08	.07	-.00	-.05	-.02	-.06	-.03	-.06	-.06	.09	.10	.08	.10	.06
24. SINDM	.14	.00	.02	.08	.07	.04	-.03	-.01	-.02	-.00	-.01	-.02	.11	.11	.02	.20	.00
25. SPORITO	.12	.15	.14	.08	.16	.14	.01	-.06	-.03	.01	.01	.02	.09	.08	.11	.12	.14
26. SPORITM	.06	.03	.06	.07	.07	.08	-.02	-.09	-.07	-.01	-.02	.00	.06	.05	.01	.07	.02
27. TVB	.12	.25	.23	.15	.25	.22	.25	.20	.15	.24	.23	.23	.10	.02	.24	.19	.25
28. AUTO	.25	.34	.30	.17	.27	.23	.15	.09	.06	.17	.17	.18	.17	.05	.29	.21	.32
29. VIKEND	.14	.20	.17	.15	.15	.14	.25	.15	.14	.25	.28	.28	.12	.04	.18	.19	.16
30. KVSTAN	.16	.19	.14	.14	.14	.17	.06	.06	.01	.08	.08	.07	.15	.10	.17	.10	.18
31. PRIHÓD	.19	.31	.29	.21	.23	.24	.21	.13	.08	.23	.23	.23	.15	.14	.31	.23	.34
32. SOBAS	-.01	.09	.10	.13	.14	.13	-.02	.01	-.03	-.01	.00	-.01	.07	.05	.09	.04	.11
33. KNJIGE	.40	.43	.38	.30	.25	.27	.32	.15	.12	.34	.30	.30	.23	.19	.42	.32	.43
34. DJECA	-.13	-.26	-.32	-.13	-.14	-.22	-.15	-.10	-.07	-.11	-.18	-.19	-.05	-.06	-.15	-.27	-.18

	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
18. POLRADM	1.00																
19. SAMOUPO	.28	1.00															
20. SAMOUPM	.85	.33	1.00														
21. DPZO	.02	.18	—	1.00													
22. DPZM	.15	.06	.13	.52	1.00												
23. SINDO	.02	.08	.04	.37	.26	1.00											
24. SINDM	.09	—	.10	.25	.38	.56	1.00										
25. SPORTO	.13	.11	.14	.21	.21	.13	.14	1.00									
26. SPORTM	.06	—	.07	.08	.19	.03	.14	.71	1.00								
27. TVB	.24	.22	.24	.04	.02	.01	—	.02	.04	1.00							
28. AUTO	.25	.25	.25	.07	.09	.01	.04	.11	.05	.35	1.00						
29. VIKEND	.18	.14	.16	.05	.03	—	.03	—	.03	.23	.22	1.00					
30. KVSTAN	.12	.17	.15	.09	.08	.04	.04	.09	.05	.21	.26	.12	1.00				
31. PRIHOD	.27	.30	.28	.08	.09	.04	.03	.09	.03	.35	.37	.26	.35	1.00			
32. SOBAS	.04	.11	.05	.05	.00	.02	.04	.03	.03	.20	.21	.11	.31	.22	1.00		
33. KNJIGE	.33	.34	.32	.09	.02	.01	.01	.12	.04	.29	.36	.22	.27	.39	.21	1.00	
34. DJECA	—	.30	—	.01	—	.01	.00	—	.06	—	.14	—	.13	—	.16	—	.19

lacija između obrazovanja oca i obrazovanja majke iznosi čak 0.66) da su mehanizmi koji bi trebali pospješiti transformaciju stratificiranog u diferencirani socijalni sistem još uvijek veoma diskutabilni. Ukoliko se, međutim, razumno pretpostavi da su različite devijantne pojave u funkcioniranju delegatskog sistema i sistema raspolaganja društvenim sredstvima u SFRJ zastupljene u zanemarljivom opsegu i ako se na taj način odbaci jedno od dva moguća objašnjenja, preostaje ono drugo, ohrabrujuće, koje neočekivano niske korelacije obrazovnih i profesionalnih varijabli roditelja sa društveno-političkim i ekonomskim varijablama pripisuje odumiranju koncentracije profesionalne i političke moći i sve dosljednijoj primjeni osnovnog načela našeg samoupravnog socijalističkog sistema — nagrađivanja prema radu i rezultatima rada, a ne prema poziciji u hijerarhiji obrazovne, profesionalne i političke podjele društvenih uloga.

Fenomen koji se dosljedno može identificirati u gotovo svim sličnim analizama odnosi se na korelacije broja djece u porodici s ostalim varijablama socijalnog statusa. Ove su korelacije sistematski negativne i obavezno su numerički veće sa svim statusnim, osobito obrazovnim, varijablama majke nego sa statusnim karakteristikama oca. Po svemu se čini da u jugoslavenskim porodicama još uvijek postoji takva podjela uloga u kojoj majka preuzima odgovornost u planiranju porodice, a otac u raspodjeli materijalnih dobara i načinu potrošnje⁶.

Iz ove matrice interkorelacija ekstrahirano je osam karakterističnih korenova većih od 1.00, koliko je po Guttman-Kaiserovom kriteriju bilo dovoljno da se objasni kovarijabilitet analiziranih varijabli. Sa osam dimenzija iscrpljeno je 61,5% od ukupne varijance statusnih varijabli, od čega je za gotovo 24% odgovorna prva dimenzija. Ovi podaci i struktura značajnih glavnih komponenata i komunaliteti varijabli nakon kondenzacije na osam dimenzija navedeni su u tabeli 3.

Unatoč relativno velikoj količini varijance za koju je odgovorna, prva glavna komponenta nije u cijelosti strukturirana kao generalni faktor socijalnog statusa porodice, kao što je to bilo uobičajeno u ranijim sličnim istraživanjima. Kompletan društveni i društveno-politički segment institucionalnog subsistema ima praktički nulte korelacije s ovom dimenzijom. Pretpostavka o relativnoj nezavisnosti podjele društvenih i društveno-političkih uloga od ostalih statusnih karakteristika, koja je postavljena u analizi matrice interkorelacija, u strukturi i u značenju prve glavne komponente našla je još jedan ozbiljan oslonac. Obrazovne, rezidencijalne i profesionalne karakteristike ostale su, međutim, i dalje glavni generator socijalnog statusa porodice. Iz strukture ostalih glavnih komponenata vidljivo je sedam različitih kombinacija statusnih karakteristika koje je sa značajnim stupnjem vjerojatnosti moguće identificirati u jugoslavenskoj populaciji. Tako se na primjer može susresti: ispotprosječna društvena i društveno-politička aktivnost u porodicama koje i potiču i žive u velikim urbanim aglomeracijama (druga glavna komponenta), ispotprosječan ekonomski status porodica koje

⁶ Korelacije obrazovnih i profesionalnih karakteristika oca s prihodom domaćinstva i posjedovanjem predmeta trajne potrošnje u pravilu su veće od korelacija obrazovnih i profesionalnih karakteristika majke s istim ekonomskim varijablama.

imaju aktivnu poziciju u društvenim i društveno-političkim organizacijama (treća glavna komponenta), loše socijalizacijske karakteristike mladih kojih majke imaju natprosječan edukativni i profesionalni status (četvrta glavna komponenta), zatim kombinacija statusnih obilježja koja je tipična za jugoslovenske radnike zaposlene u inozemstvu — nizak profesionalni status praćen natprosječnim stupnjem poznavanja stranih jezika (peta glavna komponenta), slaba ili nikakva društveno-politička aktivnost roditelja u kombinaciji sa njihovom velikom aktivnosti u sportskim organizacijama (šesta glavna komponenta), natprosječne socijalizacijske karakteristike subjekta unatoč niskom bazičnom rezidencijalnom statusu roditelja i niskom profesionalnom statusu oca (sedma glavna komponenta) i natprosječna obrazovna nadgradnja porodice u cjelini vidljiva u poznavanju stranih jezika praćena tendencijom prema niskom ekonomskom statusu (osma glavna komponenta).

Tabela 3. GLAVNE KOMPONENTE (H) I KOMUNALITETI (h²) STATUSNIH VARIJABLI I VARIJANCE (λ) (%) STATUSNIH FAKTORA

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	H8	h ²
1. OBRAZS	.44	-.28	.04	-.29	-.10	.22	.36	.28	.62
2. OBRAZO	.71	-.11	-.13	.01	-.16	.20	-.15	.13	.64
3. OBRAZM	.65	-.09	-.11	.26	-.06	.07	-.01	.15	.54
4. STRJEZS	.36	-.25	-.07	-.24	.17	.00	.20	.49	.57
5. STRJEZO	.47	-.14	-.09	.02	.34	-.15	-.34	.46	.71
6. STRJEZM	.52	-.09	-.09	.16	.32	-.13	-.23	.45	.68
7. MJ15S	.68	.52	.23	-.13	.07	.04	.06	-.06	.83
8. MJ15O	.48	.48	.23	-.08	.04	-.19	-.27	-.00	.63
9. MJ15M	.44	.49	.23	-.01	.02	-.12	-.30	.05	.59
10. MJSADAS	.66	.49	.22	-.21	.09	.06	.16	-.08	.82
11. MJSADAO	.70	.52	.22	-.14	.09	.04	.12	-.08	.86
12. MJSADAM	.71	.51	.24	-.12	.10	.05	.14	-.07	.87
13. USPJEH	.26	-.25	-.02	-.35	-.02	.13	.31	.14	.39
14. SSOS	.14	-.29	.07	-.29	-.10	.09	.30	-.09	.31
15. KVALO	.65	-.18	-.13	-.07	-.35	.23	-.24	-.03	.71
16. KVALM	.58	-.20	.11	.48	-.20	-.12	.21	-.03	.71
17. POLRADO	.70	-.17	-.13	-.05	-.34	.26	-.28	-.08	.80
18. POLRADM	.65	-.10	.05	.58	-.14	-.13	.21	-.04	.86
19. SAMOUPO	.58	-.14	-.12	-.13	-.36	.22	-.34	-.17	.70
20. SAMOUPM	.64	-.10	.05	.55	-.12	-.13	.21	-.08	.80
21. DPZO	.11	-.52	.37	-.27	-.17	-.10	-.20	-.10	.58
22. DPZM	.13	-.47	.48	-.03	.00	-.20	-.07	-.06	.52
23. SINDO	.06	-.40	.49	-.18	-.16	-.32	-.11	.02	.58
24. SINDM	.08	-.39	.57	-.07	-.03	-.34	.06	.05	.62
25. SPORTO	.18	-.41	.31	.16	.48	.48	-.14	-.19	.84
26. SPORTM	.07	-.33	.31	.18	.57	.49	-.04	-.20	.85
27. TVB	.45	-.03	-.25	-.09	.15	-.29	-.08	-.18	.41
28. AUTO	.47	-.23	-.29	-.08	.14	-.11	-.02	-.11	.40
29. VIKEND	.37	.05	-.11	-.16	.11	-.20	.18	-.19	.27
30. KVSTAN	.30	-.26	-.28	-.19	.24	-.23	.02	-.27	.45
31. PRIHOD	.51	-.20	-.26	-.15	.11	.16	.03	-.25	.49
32. SOBAS	.17	-.21	-.34	-.14	.28	-.30	-.10	-.26	.46
33. KNJIGE	.61	-.17	-.22	-.16	.02	.08	.18	-.02	.52
34. DJECA	-.36	.11	.11	-.25	-.14	.10	-.15	.04	.27
λ	8.076	3.321	2.038	1.812	1.608	1.483	1.334	1.231	
%	23.8	9.8	6.0	5.3	4.7	4.4	3.9	3.6	=61.5

Tabela 4. SKLOP DIMENZIJA SOCIJALNOG STATUSA

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. OBRAZS	-.15	.08	.03	.01	.08	-.02	.77	.01
2. OBRAZO	-.07	.04	-.09	.11	.57	.01	.14	.21
3. OBRAZM	-.06	-.01	-.12	.42	.25	.01	.09	.24
4. STRJEZS	-.04	-.01	.01	-.09	-.18	-.07	.64	.45
5. STRJEZO	-.05	-.04	.05	-.11	.01	.03	.01	.86
6. STRJEZM	.00	-.03	-.03	.09	-.05	.03	.03	.81
7. MJ15S	-.03	.91	-.02	.01	.02	.03	.01	-.02
8. MJ15O	-.01	.69	.16	-.10	.09	-.11	-.33	.21
9. MJ15M	-.11	.63	.11	-.08	.14	-.08	-.34	.26
10. MJSADAS	.02	.93	-.03	-.03	-.04	.04	.13	-.10
11. MJSADAO	0.1	.93	-.04	.03	-.03	.04	.06	-.06
12. MJSADAM	-.01	.94	-.04	.06	-.05	.06	.07	-.06
13. USPJEH	.04	.06	.04	-.11	-.00	-.01	.63	-.07
14. SSOS	.11	.03	.15	-.03	.03	.02	.45	-.31
15. KVALO	-.03	-.03	-.01	.03	.83	-.03	.06	-.00
16. KVALM	-.05	-.04	.11	.86	.03	-.04	.03	-.05
17. POLRADO	-.01	-.01	-.02	.03	.89	.01	.00	-.01
18. POLRADM	-.03	.01	-.00	.95	-.01	-.01	-.05	-.01
19. SAMOUPO	.05	.01	.03	-.08	.91	-.01	-.09	-.09
20. SAMOUPM	.02	.03	.01	.91	-.02	.00	-.06	-.03
21. DPZO	.06	-.10	.66	-.17	.32	.05	.02	-.07
22. DPZM	.04	-.04	.66	.11	-.02	.14	-.02	.02
23. SINDO	-.01	-.01	.77	-.02	.03	-.10	-.00	.03
24. SINDM	-.03	.06	.76	.16	-.24	-.02	.07	.04
25. SPOR TO	-.00	-.01	.04	-.01	.10	.89	-.03	.04
26. SPORTM	.00	.04	-.03	-.01	-.09	.93	.00	-.01
27. TVB	.56	.12	.01	.04	.03	-.10	-.12	.09
28. AUTO	.48	-.05	-.05	.06	.12	.02	.08	.10
29. VIKEND	.38	.28	.00	.06	-.15	-.10	.13	-.06
30. KVSTAN	.70	-.03	.03	-.05	-.04	.04	.01	-.03
31. PRIHOD	.60	.06	.00	.06	.12	-.00	.04	-.06
32. SOBAS	.74	-.12	.01	-.11	-.06	.01	-.15	.06
33. KNJIGE	.28	.10	-.12	.09	.18	.01	.37	-.02
34. DJECA	-.21	.02	.09	-.43	.15	-.07	-.04	-.07

Latentna struktura socijalnog statusa koja je formirana orthoblique transformacijom značajnih glavnih komponenata navedena je u tabelama 4, 5 i 6. Šest od ovih osam dimenzija imaju jednostavnu i lako interpretabilnu strukturu, čak vrlo sličnu onoj koja je dobivena u istraživanju 1975. Izgleda da promjene u varijabilitetu i kovarijabilitetu statusnih varijabli, ma koliko ukazivale na fundamentalne promjene u funkcioniranju nekih društvenih regulatora, još uvijek imaju samo parcijalne efekte koji nisu dovoljno jaki da bi intervenirali u strukturu cjelovitog sistema socijalnog statusa. Za prvih šest dimenzija bi se čak moglo reći da imaju neuobičajeno čistu i pregnantnu strukturu koja uopće ne dovodi u sumnju njihovo statusno značenje.

Sve ekonomske varijable, dakle mjesečni prihod domaćinstva i posjedovanje predmeta trajne potrošnje, definiraju prvi faktor koji se u skladu s tim može i interpretirati kao EKONOMSKI STATUS PORODICE. Zanimljivo je da broj knjiga u kućnoj biblioteci i broj djece u porodici, koje imaju

karakter socijalizacijskih varijabli, ipak nisu nezavisne od ekonomskog statusa porodice. Iako su njihove salijentne vrijednosti, naravno, na drugim statusnim dimenzijama, njihove paralelne projekcije na prvi orthoblique faktor jedine su, pored projekcija ekonomskih varijabli, koje su stvarno različite od nule. Naravno, broj djece u porodici ima negativnu projekciju, što

Tabela 5. STRUKTURA DIMENZIJA SOCIJALNOG STATUSA

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. OBRAZS	.18	.22	.16	.25	.37	.09	.77	.21
2. OBRAZO	.32	.41	-.01	.49	.74	.10	.42	.50
3. OBRAZM	.29	.36	-.04	.63	.55	.10	.33	.50
4. STRJEZS	.24	.15	.11	.17	.19	.06	.64	.49
5. STRJEZO	.32	.23	.08	.24	.31	.13	.22	.83
6. STRJEZM	.30	.28	.02	.39	.30	.13	.23	.82
7. MJ15S	.18	.91	-.09	.36	.38	-.01	.16	.31
8. MJ15O	.11	.70	.03	.20	.28	-.14	-.13	.37
9. MJ15M	.03	.66	-.01	.19	.28	-.12	-.16	.37
10. MJSADAS	.21	.89	-.09	.31	.34	-.00	.25	.25
11. MJSADAO	.22	.92	-.10	.37	.37	-.00	.21	.29
12. MJSADAM	.21	.93	-.09	.39	.37	.02	.22	.30
13. USPJEH	.21	.11	.14	.08	.21	.07	.61	.08
14. SSOS	.18	.01	.23	.05	.15	.09	.45	-.14
15. KVALO	.32	.33	.07	.42	.84	.05	.38	.32
16. KVALM	.23	.27	.18	.83	.40	.09	.26	.27
17. POLRADO	.35	.37	.06	.45	.90	.09	.36	.34
18. POLRADM	.26	.35	.06	.92	.41	.10	.21	.35
19. SAMOUPO	.32	.31	.08	.32	.83	.05	.25	.23
20. SAMOUPM	.28	.35	.07	.89	.40	.11	.20	.32
21. DPZO	.13	-.10	.70	.01	.27	.18	.22	.01
22. DPZM	.10	-.05	.70	.17	.10	.28	.15	.09
23. SINDO	.03	-.06	.75	.05	.08	.05	.13	.04
24. SINDM	.02	-.01	.75	.76	-.04	.14	.17	.07
25. SPORTO	.11	-.00	.21	.15	.17	.91	.16	.17
26. SPORTM	.04	-.03	.13	.08	-.00	.92	.11	.08
27. TVB	.60	.29	-.00	.27	.30	-.06	.13	.32
28. AUTO	.60	.18	.02	.31	.39	.09	.32	.34
29. VIKEND	.42	.34	-.01	.22	.16	-.07	.24	.16
30. KVSTAN	.67	.08	.08	.15	.20	.09	.23	.19
31. PRIHOD	.68	.25	.05	.33	.40	.06	.32	.26
32. SOBAS	.63	-.02	.02	.05	.10	.04	.05	.18
33. KNJIGE	.52	.35	-.02	.40	.51	.09	.56	.31
34. DJECA	-.32	-.16	.04	-.45	-.17	-.13	-.18	-.26

Tabela 6. KORELACIJE DIMENZIJA SOCIJALNOG STATUSA

	1	2	3	4	5	6	7	8
1	1.00	.22	.05	.33	.40	.08	.35	.36
2	.22	1.00	-.08	.39	.41	-.04	.17	.35
3	.05	-.08	1.00	.08	.08	.19	.18	.04
4	.33	.39	.08	1.00	.48	.13	.28	.40
5	.40	.41	.08	.48	1.00	.08	.40	.39
6	.08	-.04	.19	.13	.08	1.00	.15	.11
7	.35	.17	.18	.28	.40	.15	1.00	.25
8	.36	.35	.04	.40	.39	.11	.25	1.00

je u skladu s općom tendencijom u SFRJ obrnuto proporcionalnog odnosa između porodičnog standarda i broja djece u porodici. Značajna projekcija broja knjiga u kućnoj biblioteci koje su, doduše, po prirodi stvari i element materijalne potrošnje, može u ovom kontekstu imati značenje statusnog simbola, ali i životnog stila koji uz obrazovne ima i ekonomske pretpostavke.

Drugi faktor predstavlja standardnu statusnu strukturu REZIDENCIJALNOG STATUSA PORODICE. Karakteristike mjesta u kome porodica sada živi, kao i karakteristike mjesta u kojem su članovi proveli djetinjstvo, praktički su jedine varijable za čiji varijabilitet je odgovorna ova dimenzija. U odnosu na njihove projekcije koje dostižu vrijednosti i preko 0.93, mala je, ali nenulta i teorijski vrijedna pažnje projekcija varijable posjedovanje vikendice. Izgleda da je potreba i mogućnost posjedovanja vikendice, dakle i životni stil i ekonomski status, u nas još uvijek podređen životu u većim urbanim aglomeracijama.

Funkcije oca i majke u društveno-političkim zajednicama i u organizacijama sindikata, potpuno nezavisno od svih ostalih varijabli, definiraju treći faktor, pa je i nominiran kao DRUŠTVENO-POLITIČKI STATUS RODITELJA. Komentar ovoj strukturi potreban je samo u smislu statusne kongruencije i asortativnog sparivanja. Iako je društveno-politički status stalna i moglo bi se reći stabilna dimenzija socijalnog statusa u okviru institucionalnog sustava, u starijim istraživanjima ona se često diferencirala na povezane, ali ipak odvojene dimenzije društveno-političkog statusa oca i društveno-političkog statusa majke⁷. Čini se prema tome da je i ova dimenzija prilog pretpostavci o sve većoj statusnoj kongruenciji, odnosno sve manjoj intrageneracijskoj mobilnosti u procesu asortativnog sparivanja bračnih partnera.

Četvrti faktor je PROFESIONALNO-EDUKATIVNI STATUS MAJKE, a peti PROFESIONALNO-EDUKATIVNI STATUS OCA. Standardne i u svakom pogledu najvažnije dimenzije, koje povezujući socijalizacijski i institucionalni sustav predstavljaju okosnicu generalnog socijalnog statusa porodice, ove dimenzije su vjerojatno jedine koje su gotovo neosjetljive na društvene promjene i koje se mogu identificirati u svako vrijeme i u svakom društveno-političkom sistemu. Ono što je u ovom kontekstu ipak tipična karakteristika jugoslavenskog i, vjerojatno njemu srodnih društava, je salijentno značenje broja djece u porodici za faktor profesionalno-edukativnog statusa majke. Obrazovanje i formiranje profesionalnog ugleda žena u našem sistemu moguće je izgleda samo na račun kontrole njihove biološke i socijalne reproduktivne funkcije. Biološke funkcije muškaraca, međutim, pa bile one i reproduktivne, očigledno nisu pod kontrolom identifikabilnih, osobito ne socijalnih mehanizama, pa nije ni čudno što je broj djece u porodici potpuno nezavisan od statusnih pa čak i obrazovnih karakteristika oca. Hipoteza o kvalitativnoj socijalizaciji i većoj sposobnosti regulacije bioloških potreba žena u odnosu na muškarce, samo je jedna u nizu hipoteza koje bi na temelju ovih rezultata valjalo empirijski provjeriti.

Šesti faktor je dual funkcija oca i majke u sportskim organizacijama. U ranijim istraživanjima također je povremeno identificiran kao društveni

⁷ Vidi prikaz dosadašnjih rezultata u Petrović i Hošek, 1986!

status roditelja i u pravilu je bio u kombinaciji s funkcijama u raznim humanitarnim i drugim organizacijama koje nemaju politički karakter. Ovaj faktor je, međutim, uvijek bio u relativno visokoj pozitivnoj korelaciji s društveno-političkim statusom, i pridavano mu je značenje (Petrović i Hošek, 1976; Momirović i Hošek, 1975) kongruencije i čak međusobne uvjetovanosti sportskih i političkih funkcija, osobito u procesu političke afirmacije osoba koje pripadaju srednjoj i starijoj generaciji funkcionara. Nulte korelacije šestog i ostalih faktora govore da je danas očigledno situacija drugačija. U svakom slučaju dobro je za sport (za političke funkcije nije poznato), što je smanjena veza između jedne stručno usmjerene društvene aktivnosti u kojoj po definiciji politika nema što da traži, i političkog statusa koji bi se trebao formirati na osnovu možda vlastitih, ali sigurno ne onih kriterija koji bi trebali važiti u sportskim organizacijama.

Sedmi faktor je EDUKATIVNI STATUS SUBJEKTA, veoma jasno definiran svim socijalizacijskim karakteristikama subjekta, uključivo i broj knjiga u kućnoj biblioteci i aktivnost u SSO. Ovi rezultati navode na zanimljive intergeneracijske razlike u formiranju obrazovnog statusa. Čini se da se tek u današnjoj generaciji mladih počinje formirati cjelovit profil zadovoljavanja obrazovnih, kulturnih i socijalnih potreba, koje simultano generiraju individualni položaj u socijalizacijskom sustavu. Za razliku od ove, u generaciji roditelja obrazovni status nije utjecao niti na broj knjiga u porodici niti na njihovo vlastito poznavanje stranih jezika, a niti na zauzimanje njihova vlastita društveno-političkog položaja. Vjerojatno su sasvim nesistematski kriteriji, povezani sa stečenim potrebama zapošljavanja, potrebama radnog mjesta i sl., nezavisno od stupnja formalnog školskog obrazovanja, utjecali na procese neformalnog učenja stranih jezika i, s tim u vezi, formiranje samostalne statusne dimenzije, osme u ovom sustavu, definirane samo varijablama poznavanja stranih jezika oca, majke i, zbog porodične kongruencije, i subjekta.

Zaključujući na temelju korelacija između latentnih dimenzija (tabela 6), socijalni status mladih predstavlja koherentan sistem međusobno pristojno povezanih obrazovnih, rezidencijalnih, profesionalnih i ekonomskih faktora porodice u cjelini, s posebno važnim učešćem profesionalno-edukativnog statusa oca. Bitna razlika u odnosu na ranije generacije mladih je socijalni status praktički oslobođen značajnih relacija sa društveno-političkim i društvenim statusom roditelja i, naravno, značajne, ali osjetno slabije veze između statusa subjekta i statusa njegovih roditelja. Čini se zbog toga da teorija o pasivnom ili pripisanom socijalnom statusu blago ali sistematski gubi klasični oslonac (kongruencija statusnih karakteristika djece i njihovih roditelja) i karakter univerzalnosti pomičući svoje granice na starosnu dob entiteta vjerojatno ispod 19 godina.

Unatoč veoma izraženim promjenama i narušenoj stabilnosti ekonomskog, političkog i privrednog sistema u zemlji globalni mehanizmi formiranja generalne pozicije pojedinca u društvu ostali su uglavnom nepromijenjeni (struktura faktora socijalnog statusa veoma je slična strukturi dobijenoj u ranijim spomenutim istraživanjima). Međutim, iz ovih rezultata vidljive su promjene u lokalnim odnosima i između manifestnih i između la-

tetnih statusnih dimenzija, osobito između statusnih dimenzija mladih i statusnih dimenzija njihovih roditelja. Teško je u ovaj čas pretpostaviti do koje granice promjene u lokalnim odnosima između statusnih karakteristika mogu ići, a da ne izazovu bitne, strukturalne promjene u sistemu definiranom kao generalni socijalni status. Također je teško ovom prilikom suditi o tome koliko su ove promjene odraz djelovanja upravo onih društvenih regulatora koji teže neutralizaciji mehanizama socijalne stratifikacije a jačanju mehanizama socijalne diferencijacije, a koliko su možda odraz djelovanja nesistematskih, dakle slučajnih ili nekontroliranih mehanizama koji narušavaju stabilnost odnosa između pojedinih statusnih karakteristika. Prema tome, sve dotle dok se generatori formiranja socijalnog statusa, kao i generatori promjena u strukturi socijalnog statusa, ne stabiliziraju barem toliko da budu podložni nekom konzistentnom sistemu modeliranja i mjerenja (jer jedini postojeći model strukture socijalnog statusa Saksida i suradnika je u posljednje vrijeme sve teže primjenjiv na jugoslavensko društvo) informacije o strukturi⁸ socijalnog statusa u nas bit će sve nepouzdanije.

LITERATURA

1. Bodanović, M. (1986): Društvene nejednakosti sa stanovišta primenjenog klasifikacijskog okvira analize. *Revija za sociologiju*, XVI, 1—4, 147—161.
2. Hošek, A. i K. Momirović (1987): Strukturni odnosi nekih karakteristika socijalnog statusa nekad i sad. *Metodološki zvezki I*. Blejsko metodološko srećanje '87, 107—124.
3. Momirović, K. i A. Hošek (1975): **Latentna struktura dimenzija socijalne stratifikacije**. CKS, Studije i analize, Beograd.
4. Petrović, K. i A. Hošek (1974): **Određivanje položaja sportske aktivnosti u strukturi manifestnih i latentnih dimenzija socijalne stratifikacije**. Inštitut za kineziologiju Visoke škole za telesno kulturo, Ljubljana.
5. Petrović, K. i A. Hošek (1986): **Prilozi za sociologiju sporta**. Fakultet za fizičku kulturu, Zagreb.
6. Saksida, S. i K. Petrović (1972): Teoretični model socijalne stratifikacije. Poskus kvantitativne verifikacije. *Teorija in praksa*, 9, 10, 1407—1419.
7. Saksida, S., A. Caserman and K. Petrović (1974): **Social stratification and mobility in Yugoslav society**. Some Yugoslav papers presented to the 8th world congress of I.S.A, Toronto-Ljubljana, 213—363.
8. Sekulić, D. (1986): Socio-profesionalna mobilnost u Hrvatskoj. *Revija za sociologiju*, XVI, 1—4, 41—55.

⁸ Važno je naglasiti da se u ovom radu sve diskusije odnose na **strukturu** socijalnog statusa i **odnose** između statusnih karakteristika koje pretpostavljaju, po definiciji, multivarijantni pristup istraživanju. Zbog toga su, uz dužno poštovanje prema autorima mnogih, sadržajno srodnih, istraživanja izostavljene komparativne analize s rezultatima svih onih radova u kojima su navedene samo frekvencije i različiti indeksi statusnih karakteristika, jer se u tim okvirima može kretati i mogućnost njihove generalizacije.

THE STRUCTURE OF SOCIAL STATUS OF MALE YOUTH IN YUGOSLAVIA

ANKICA HOŠEK

The Faculty of Physical Training, Zagreb

The social structure has been analyzed by means of factorial analysis on a component model on the sample of 837 male subjects, ranging from 19 to 27 years of age, according to the data of 34 status features. Eight separate dimensions have been identified as: economic family status, residential family status, socio-political status of parents, professionally-educational status of the father, professionally-educational status of the mother, social status of the parents, educational status of the subject and informal educational of parents. The achieved structure and the relationship between the latent dimensions, although in some details very similar to the earlier research, show certain characteristics typical of the present situation in Yugoslavia.

(prevela Vera Arbanas)